

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İÇİN ÇOKLU ZEKA UYGULAMALARI

Tamer ERGİN (*)

ÖZET

Çocukların gelişimleri, deneyimleri, ilgileri, yetenekleri ve daha birçok özellikleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklara rağmen geleneksel eğitimde bütün çocukların aynı yöntemle öğrenmesi beklenmektedir. Ancak tek bir yöntem kullanıldığında çocuklar hem öğrenmekte güçlük çekmekte hem de eğitimden uzaklaşabilmektedirler. Gardner bu durum karşısında öğretmenlerin, çocukların farklı yetenekler ve farklı zekalar sergileyen bireyler olduğu görüşünden hareket etmeleri gerektiğini savunmaktadır (Gardner, 1999). Bu görüşten hareketle, ülkemizde de okul öncesi dönemden başlamak üzere çocukların tek bir boyutta değil, Gardner tarafından ortaya atılan sekiz farklı zeka alanında da gelişiminin sağlanması amaçlanmalıdır. Çünkü "Çoklu Zeka Kuramı"na göre etkinlikler yapılandırıldığında, bireysel farklılıklar dikkate alındığı için her çocuğun öğrenmesi ve öğrendiklerinden zevk alması sağlanmış olacaktır. Bu çalışmada önce Gardner tarafından belirlenmiş olan sekiz farklı zeka alanı tanıtılmış ardından da okul öncesi dönem çocukları için Çoklu Zeka Kuramı'na göre geliştirilmiş uygulama örnekleri verilmiştir.

Anahtar Sözcükler:Çoklu Zeka Kuramı, Okul Öncesi, Çoklu Zeka Kuramı'na dayalı uygulama örnekleri

ABSTRACT

Childrens development, interests, talents and many specialities are different from each other. On the other hand, , all children is supposed to be learn at the same method in our classical education system. However, when only one method is used, children have some difficulties for learning . In addition they don't have any desire to learn new materials. Gardner claimed that teachers accept that children have different talents and different intelligence levels in this term. In our country it is aimed that pre-school children should be educated in eight different intelligent areas based on Gardners's research, children should not be educated just using one method. In The Multiple

(*)İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Intelligences Theory, the activities are organized according to personal differences. When this system is used, children could easily realize activities and entertain during their education process at the same time. On this research, first off, all the eight different intelligence areas of Gardner are explained and some examples developed according to The Multiple Intelligences Theory for pre-school children are given.

Keywords : *The Multiple Intelligences Theory, the examples for Pre-School Children based on the Multiple Intelligences Theory.*

Günümüzdeki geleneksel eğitim-öğretim çalışmaları çocuklardaki bireysel farklılıkları ön plana çıkarmada ve farklı yönlerin gelişimine destek olmada yetersiz kalmakta ve bu nedenle de yeni teorik yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bu teoriler özellikle erken yıllardaki bilişsel gelişime destek olacak etkinliklerin planlanmasında önemli katkı sağlarken, aynı zamanda çeşitli eğitim-öğretim yöntemlerindeki aksaklıkların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin; eğitimcilerin dikkatinin çocuklardaki sayı ve kelime yığınlarından oluşan kavramları algılama performansına yönelmesi ile birlikte, bu alanlarda yeterli performans gösteremeyen çocuklar başarısız ve hatta öğrenme problemli olarak algılanmıştır. Ancak daha sonraları bu çocukların resim, hareket ya da ritim yolu ile daha yaratıcı faaliyetlerde bulunabildikleri keşfedilmiştir. Böylece öğretim etkinliklerindeki ilgi çocukların yetersizliklerine değil yeterliliklerine yönelmiştir.

"Çoklu Zeka" Teorisi'nin uygulamaları, çocuk gelişim teorilerinin çoğu ile ilişkilendirilebilecek şekilde uyumludur. Bu uyumlu ilişki okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan eğitim programlarında da mevcuttur. Çünkü bir çok okul öncesi eğitim programının içinde çoklu zeka uygulamaları örtülü olarak mevcuttur. Bu nedenle çoklu zeka uygulamaları okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan eğitim programlarının değerlendirilmesi için de uygun bir çatı oluşturmaktadır (Carlisle, 2001).

Kuechle (1995) okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öğretim faaliyetlerini hazırlarken göz önünde bulundurmaları gereken kriterleri şu şekilde sıralamaktadır:

1) Faaliyetler çocukların el becerilerini kullanabilecekleri etkinliklerden oluşmalı

2) Faaliyetler keşfetmeyi hedeflemeli

3) Faaliyetler güdüleyici ve eğlenceli olmalı

4) Seçilen faaliyete aynı anda bütün sınıf katılabilmesi

5) Faaliyet sırasında sınıfta bütünlük olmalı

6) Seçilen faaliyet hem sınıf içinde hem de dışarıda uygulanabilecek özellikte olmalı

Çoklu Zeka Teorisi'ni oluşturan sekiz zihinsel etkinlik alanına uygun

olarak hazırlanan aktiviteler bu sekiz farklı zihinsel etkinlik alanının gelişimine destek olacak uygulamaları yapılandırma konusunda yol gösterici olmuşlardır. Bu konuda yapılan çalışmalar ve aktivite örnekleri sunmak okul öncesi dönem çocuklarının bu sekiz farklı zihinsel etkinlik alanının gelişimini hedefleyen eğitimciler için yol gösterici olacaktır. Böylece eğitimciler; a) her bir ders için hangi zihinsel etkinlik alanının kullanılacağını belirleyebilirler, b) öğrenme ve öğretme arasında bir denge oluşturabilmek için faaliyetlerinde değişiklikler yapabilirler, c) öğrenmenin bir çok farklı yolu olduğunun farkına varabilirler ve d) her bir zihinsel etkinlik alanını özel olarak destekleyen etkinlikleri oluşturma konusunda geniş bir bilgiye sahip olabileceklerdir (Carlisle, 2001).

Gardner (1983;1993)'ün zekanın farklı alanlardaki varlığını belirlemede kullandığı kriterler; a) beynin bir alanında oluşan hasarın belirli zihinsel işlevlerin zarar görmesine neden olabilirken, diğer zihinsel işlevlerin korunabilir olması, b) birbirinden farklı zihinsel işlev alanlarında üstün yetenekli ya da yetersiz performans gösteren bireylerin varlığı, c) özel bir zihinsel işlev performansını etkileyen ciddi beyin ameliyatları, d) uzmanlaşmanın etkisi, e) olumlu çevre koşullarının zihinsel performanstaki artışa olumlu etkisi, f) bilişsel içerikli ve deneysel araştırmaların destekleyici sonuçları, g) psikometrik testlerin olumlu etkisi, h) kodlamaya dayalı sembol sistemleri (Stenberg ve Kaufman, 1998).

Gardner (1983) birçok parçanın birleşerek bir bütünü oluşturduğu varsayılan genel zeka tanımını kabul etmemiş ve göreceli olarak birbirinden bağımsız ve farklı parçalan olan çoklu bir zekadan bahsetmiştir. Bunlar;a) bir kitap okurken ya da bir şiir yazarken kullanılan dilsel zeka, b) bir kanıt elde ederken ya da matematiksel bir problemi çözerken kullanılan mantıksal-matematiksel zeka, c) bavulları arabanın bagajına yerleştirirken kullanılan görsel-uzamsal zeka, d) şarkı söylerken ya da bir beste yaparken kullanılan ritmik-müzikal zeka, e) dans ederken ya da futbol oynarken kullanılan bedensel-kinestetik zeka, f) diğer insanları anlamak ve onlarla iletişime girmek için kullanılan kişilerarası-sosyal zeka, g) kendini anlamada kullanılan bireyiçi-işsel zeka, h) son zamanlarda Gardner (1998)'in Çoklu Zeka Teorisi'ne eklediği, doğadaki yapıları anlamada yetenekli olan bireyler tarafından gösterilen doğaya dönük zeka olarak sıralanmaktadır (Stenberg ve Kaufman, 1998).

Mantıksal /Matematiksel Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Hesaplayabilme	Sayma Ölçme Sayı tanıma ve karşılık verme Miktarı söyleme/gösterme/yazma Puzzle Tahmin etme: Ne olacak ve niçin olacak?
Problem Çözmek	Test etme: Deneme yanılma deneyleri
İçin Stratejiler Kullanabilme	Bilgi toplama Kant ve veri biriktirme Bilgi kaydetme

Etkinlik: Öğretmen tarafından, bir ağacın gövdesinde büyüdüğü her yıl için bir halka oluştuğu bilgisi verildikten sonra çocuklardan bahçede kesilmiş bir ağacın kütüğündeki halkaları saymaları istenir.

Etkinlik: Bir karpuz ince dilimler halinde kesilerek öğrencilere dağıtılır ve çekirdekleri önlerindeki kaba biriktirmeleri ve saymaları istenir.

Etkinlik: Yeni büyümeye başlayan bitkilerin boyları ölçülür. Birkaç hafta süresince bu işlem tekrarlanır ve bir çizelgeye işlenir. Bu işlem için "Ayçiçeği" uygun bir bitki olabilir.

Etkinlik: Bir mezura yardımı ile sınıfa getirilen meyveler ölçülür ve büyükten küçüğe doğru sıralanır.

Etkinlik: Çocuklardan hangi hastalıklara hangi bitkilerin iyi geldiği konusunda bilgi toplamaları istenir.

Etkinlik: Buğdaydan yapılabilecek şeylerin listesini pano halinde hazırlamak için çocukların bilgi ve resim toplamaları istenir.

Etkinlik: Çocuklardan menekşenin niçin yenilmediğini bulmaları istenir.

Etkinlik: Çocuklar mısır taneleri ile arttırma ve eksiltme oyunları oynarlar.

Etkinlik: Öğretmen bir bitki pazılı hazırlar. Pazılın parçalarını sırayla

çocuklara gösterir. Çocuklar her gösterilen parçadan sonra tahminlerini söyleyerek bitkinin adını bulmaya çalışır.

Etkinlik: Büyük karton çiçeklere çocukların resimleri yapıştırılarak bir "Çocuk Bahçesi" yaratılır ve bunlar büyük bir duvar kağıdına yapıştırılır.

Etkinlik: Kurutulmuş çiçek veya yapraklar kağıt üzerine yapıştırılır.

Etkinlik: Toplanan değişik bitki ve sebzeler boyaya batırılarak kağıt üzerine bastırılır ve bunlar kart olarak dağıtılır ya da pano olarak duvara asılır.

Etkinlik: Her öğrenciye içinde bitki tohumları bulunan keseler verilir. Her kesenin içinde bir çeşit bitkinin tohumu vardır. Öğretmenin gösterdiği bitki tohumunun hangi öğrencinin elindeki kesede olduğu sorulur. Öğrenciler kesenin içine bakmadan ellerini sokarlar ve dokunarak öğretmenin gösterdiği tohumun kendi keselerindeki ile aynı olup olmadığını anlamaya çalışırlar.

Etkinlik: Çocuklardan mikroskopta gördüklerinin resmini defterlerine çizmeleri istenir.

Etkinlik: Çocuklar verilen yönergeler doğrultusunda harita üzerinde ilerlerler. Örneğin; "Ağaçlar ve çiçeklerin arasından geç, bahçedeki iki çocuğun yanından ilerle..." gibi.

Bedensel/Kinestetik Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Hareket edebilme (Güç, dayanıklılık, denge, koordinasyon),	Uzun yürüyüşlere çıkmak (kıy yürüyüşleri)
Kaba ve ince motor becerileri yapabilme	Rutin egzersizler Engel atlama malzemesi Çivi tahtası Kaba ve ince motor aktiviteleri El-göz koordinasyonu aktiviteleri
Vücudu ve el becerilerini kullanabilme	Dokunma duyusu ile ilgili oyunlar Nesneleri ve malzemeleri vücut yoluyla keşfetme Aletleri kullanma
Beden dili ile ifade edebilme	Tekrarlı hareketler, yemek pişirme Beden dilini kullanma, el işaretleri, dil işaretleri Oyunculuk, rol oynama, mimiklerle rol oynama, dans etme

Etkinlik: Çocukların gündüz, güneşin altında ya da esen rüzgarda büyüyen çiçekler olduğunu düşünmeleri ve hareketleri yardımı ile bunu canlandırmaları istenir. Ayrıca geceleri ne olduğunu canlandırmaları istenir.

Etkinlik: Çocuklara çiçekten çiçeğe uçarak polen toplayan arı taklidi yapmaları istenir.

Etkinlik: Çocuklar minik bir tohumdan kocaman bir çiçeğe nasıl dönüştüklerini vücutlarını yavaş yavaş güneşe doğru uzanarak açarlar.

Etkinlik: Fasulye sığı, masalı oyunlaştırılır. Sihirli fasulyelerin büyümesi çocuklar tarafından canlandırılır. Çocuklar dev sığığa tırmanıyor-muş gibi yapar.

Etkinlik: Çocuklar elma bahçesinde ağaçtan elma toplama işini canlandırır.

Etkinlik: Arpa, buğday, mısır gibi bitki tohumlarını iki sert cisim arasında ezip unun nasıl elde edildiği gösterilir

Etkinlik: Çocuklara, çeşitli tohumlarla birlikte, sulama kabı, bahçe eldiveni, toprak, gübre, su gibi malzemeler verilir ve bahçenin bir köşesinde uygulama yapılır. Her öğrenci ektiği bitkiyi gözler.

Etkinlik: Mısır koçanı kabukları, bebek vb gibi oyuncakların yapımı için kullanılabilir.

Doğacı Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Gözlem-dünya hakkındaki bilgileri bir araya getirmek için sezgilerinden yararlanabilme	Bitki ve hayvanları tanıma Gözlemediklerini anlatma Süreç ve döngüleri izleme Resimler, fotoğraflar Çevredeki sesleri tanımlama
Hayvan ve bitkilerin birbiri ile olan etkileşimini farkedebilme	Dünyayı koruma-Geri dönüşüm, Gübre oluşumu Bitkileri koruma-Bahçivanlık Hayvanları koruma
Dünyadaki doğal dengeye dayalı sınıflamalar yapabilme	Türler Kategorilere ayırma Sınıflandırma Eşleştirme-aynı/farık Karşılaştırma-benzetlik/farklılık Sıralama Nesnelerle örnekler oluşturma (modeller yapma) Nesnelerden yararlanarak bağlantılar oluşturma İlişkileri kaydetme

Etkinlik: Kaktüs, gül vb. gibi bitkilerin üzerinde çıkan dikenlerin bu bitkiler için yararları tartışılır ve bitkilerin hayvanlardan kendini korudukları fikri tartışılır.

Etkinlik: Bir çam kozalağının tohumu yere atılarak rüzgarla nasıl hareket ettiği gözlenir. Tohumların taşınmasına yardımcı olan diğer etkenler hakkında tartışılır.

Etkinlik: Temiz suyla doldurulmuş uzun bir cam bardağa beyaz karanfiller yerleştirilir. Besin boyası eklenerek çiçeğin suyu içtiğinde ne olacağı tahmin ettirilir ve neler olacağı gözlenir.

Etkinlik: Büyüteç kullanarak bir bitkinin yaprağı incelenir ve neden damarları olduğu tartışılır.

Etkinlik: Yarı güneşte yarı da gölgede bırakılan bitkiler gözlenir ve gelişmeler kaydedilir.

Etkinlik: Yaprakları kurumuş günebakan çiçeğinin baş kısmı sınıftan da gözlenebilecek bir yere asılır ve kuşlar için doğal kuş yemi olması sağlanır.

Sosyal Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Sosyal becerileri kullanabilme	Uygun sosyal davranışları öğrenme ve yerinde kullanma Başkalarının duygularını, hislerini ve motivasyon kaynaklarını anlama Sözel olmayan sosyal uyarıları fark etme ve yanıt verme Aktif dinleme Sözel uyarıları alma ve tepkide bulunma
Grup çalışması yapabilme	İşbirliği içinde oyunlar oynama Ahşap oyun malzemeleri İşbirliği içinde yapılan projeler ve iş bölümü Aynı yaş grubunu paylaşma Grup hakkında bilgi edinme -grubu teftiş etme Arkadaşlarla ve yeni insanlarla çalışma Tartışmalar

Etkinlik: Çocuklar gruplar halinde çalışarak ot çeşitlerinden, yaprak çeşitlerinden pano hazırlarlar.

Etkinlik: Öğrenciler gruplar halinde kendi meyve salataalarını oluştururlar ve en yararlı meyve salatasının kendilerinin ki olduğunu tartışma yoluyla savunurlar.

Etkinlik: Öğrenciler 4-5 kişilik gruplara ayrılır ve çeşitli bitkilere ait yaprakları seçerek bu yaprakları kartlara yapıştırırlar. Sonra da seçtikleri bitkinin tohumunu kartlara yapıştırarak eşleştirmeye çalışırlar.

Etkinlik: Çocuklar bir bitki hakkında bilgi toplarlar. Öğrendikleri bilgileri diğer gruplarla paylaşırlar.

Etkinlik: Çocuklar sırayla birbirlerine bakımından sorumlu oldukları bitkiyi tanıtırılar. Bu sırada diğerleri bitkinin bakımı konusunda önerilerde bulunurlar.

Müzikal/Ritmik Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Dinleyebilme	Canlı ve kaydedilmiş müzik Bir melodi veya ritmi tanıma Oyunları dinleme
Şarkıları söyleyebilme	Grup olarak şarkı söyleme haykırma, mırıldanma Şarkı söyleyerek iletişimde bulunma
Bir müzik aleti çalabilme	Enstrümanlar Bir hikaye veya şiiri enstrümanlarla yansıtırma Ses veya vücudu bir enstrüman olarak kullanarak yeni ritim kalıpları yaratma
Beste yapabileme	Melodiler /Şarkılar Ritimler /Kalıplar

Etkinlik: Çocuklar kendilerinin hazırladıkları ve üzerlerinde değişik bitki resimleri yapıştırmış olan flamaları sallayarak "Sebzeleri Kim Yemezse" şarkısını söylerler.

Etkinlik: Bitkilere her gün farklı bir müzik türü dinletilerek sınıfta hangi müziğin daha etkili olduğuna karar verilir.

Etkinlik: Çocuklara "Fasulye Büyüdü" şarkısı dinlettirilir ve dinledikleri bu şarkı ile ilgili bir öykü oluşturmaları istenir.

Etkinlik: Doğal dünyadaki şeylerin sesleri dinlettirilir.

Sözel/Dilsel Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Dinleyebilme	Yetişkinler veya çocuklar tarafından dudak okuma Oyunları dinleme, yönergeleri izleme Kasete alınmış hikayeler Kısa öyküler
Konuşabilme	Grup tekrarları Kelime oluşturma Kelime oyunları Hikaye anlatma Açıklama, tanımlama ve soruları cevaplama
Yazabilme	Hikayeleri ve şiirleri yetişkinlere dikte etme Ana karakterleri yazma, karakterler, isimler, dikte edilmiş kelimeler
Okuyabilme	Sınıfa veya birine okuma Harf/ kelime tanıma (özellikle isimleri)

Etkinlik: Çocuklara "Limon Kız" hikayesi okunur ve meyvelerin ne işe yaradıklarını anlamaları sağlanır.

Etkinlik: Çocuklarla birlikte "Elleri Yeşil Olan Bahçıvan" adlı bir hikaye yazılır ve bu bahçıvanın bitkilere nasıl baktığı ve neler yaptığı tartışılır.

Etkinlik: Sınıfa bir bahçıvan davet edilir ve bitkilere nasıl baktığını anlatması istenir.

Etkinlik: Çocuklar bir kesenin içinde dokunarak tanımaya çalıştıkları bir sebze/meyveyi tarif etmeye çalışırlar ve sınıf da özellikleri tarif edilen bu bitkiyi bulmaya çalışır.

Etkinlik: Çocuklardan küçük bir fasulye tohumunun büyüme aşamalarını gösteren resimleri anlatmaları istenir.

İşsel Zeka

Hedefler	Davranışlar/Materyaller
Kendini yönetebilme	Benlik kavramı -başarılabılır hedefler belirleme/ ulaşma Oto-kontrol Öz-bakım Kendini planlama-aktiviteleri seçme Kendini bilme-güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olma, hoşlandığı/hoslanmadığı şeyleri bilme
Kişisel bağlantılar kurabilme	Sorulara odaklanma ....hoşlanır mısın? Daha önce hiç ....? Eğer yapabiliseydin ...? Kişisel tercihler-bireysel yapılan projeler Gazeteler-yazılı ve resmi kayıtlar Bireysel hayaller
Duyguları anlayabilme ve ifade edebilme	Duygusal reaksiyonları hissettiren materyaller kullanma İfade etme : ..... durumunda kendimi nasıl hissedirim? Yanşyan duygular -öğretmen tarafından modellenen duygu tonu

Etkinlik: Çocuklar kendilerini küçük bir "ayçiçek" tohumu olarak düşünür ve nasıl büyüdüğü anlatır.

Etkinlik: Çocuğun anlatması için ; "küçük bir mısır tanesi nasıl büyür ve büyürken neler hisseder?" gibi sorular sorulabilir.

Etkinlik: Eğer bir bitki olsaydınız ne olurduuz/ niçin .....

Etkinlik: Çocuklardan en çok hoşlandıkları sebzeyi tanımlamaları istenir.

Sonuç

Sonuç olarak, eğitimin niteliğini artırmak, çok yönlü ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamak için eğitim etkinlikleri okul öncesi dönemden itibaren Çoklu Zeka Kuramı'na dayalı olarak yapılandırılabilir. Böylece tek boyutlu değil çok boyutlu ve daha kısa sürede, daha kalıcı ve çocukları eğitimden uzaklaştırmayan bir yaklaşım benimsenmiş olacaktır. Sevinç ve Kurtuluş (2004) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucunda da bu görüşü destekleyen bulgular elde edilmiştir. Yapılan çalışmada, 5-6 yaş çocuklarına zaman kavramı Çoklu Zeka Kuramı'na dayanılarak geliştirilmiş bir program ile kazandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Çoklu Zeka Kuramı'na dayanarak geliştirilen programın kavram öğrenmede etkili olduğu, okulda uygulanan programların ise kavram öğrenmede yeterli olmadığı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Carlisle, A. (2001). Using the Multiple Intelligences Theory to Assess Early Childhood Curricula. *Young Children* November 2001.
- Gardner, H. (1999). Çoklu Zeka Görüşmeler ve Makaleler. Enka Okulları, BZD Yayıncılık, İstanbul.
- Kuechle, J. (1995). Seeds In a Sock. *Science Activities*, Summer 95, Vol. 32 Issue 2, p 28.
- Lakeshore (1994). Growing Things. Seed To Plant Learning Center.
- Sevinç, M. Ve Kurtuluş, E. (2004). 5-6 Yaş Çocuklarında Çoklu Zeka Kuramı Çerçevesinde Zaman Kavramının kazanımı. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2, 25-41.
- Stenberg, R.j. ve Kaufman, J. C. (1998). *Human Abilities*. Palo Alto: Annual Review of Psychology, 1-27.